

Forsvarsdepartementet

Oslo, 30. august 2023

Deres ref. 2023/749

Høring NOU 2023:14 – Forsvarskommisjonen av 2021 – Forsvar for fred og frihet

Norges ingeniør- og Teknologorganisasjon (NITO) er med våre over 100 000 medlemmer landets største organisasjon for ingeniører og teknologer med bachelorgrad eller høyere utdanning. NITO har flere enn 1000 medlemmer i forsvarssektoren.

Generelt

NITO er bekymret for dagens begrensninger i Forsvarets beredskap og evne til å løse operasjoner i krise og krig. Vi etterlyser en opprustning av det norske forsvaret for å kunne møte den nye hverdagen, og ønsker kommisjonens rapport velkommen.

NITO støtter et bredt forsvarspolitisk forlik, slik at Forsvaret og forsvarssektoren kan planlegge dimensjonering, innkjøp og utvikling innenfor kjente økonomiske rammer.

Krig i Europa, endret sikkerhetspolitisk oppmerksomhet fra USA, naturkatastrofer og cyberangrep er blant utfordringene vi står overfor i en verden som på bare få år har blitt langt mer uoversiktlig og farlig enn vi har vært vant til.

Forsvaret og andre norske sikkerhetstjenester må forberede seg på nye typer trusler og angrep i tillegg til de tradisjonelle formene for krigføring. Ikke minst vil digitale angrep kunne bli stadig flere og kraftigere og sette vital infrastruktur ut av spill. Norske myndigheter må ta aktive valg om å oppgradere og modernisere Forsvaret og koordinere sikkerhets- og beredskapsarbeidet på tvers av sektorer.

Status og utfordringer for forsvarsevnen

Kommisjonens rapport viser store etterslep i forsvarssektoren, og peker på behov for styrking langs flere akser. Dette er prioriteringer NITO støtter, vi ønsker å peke spesielt på behovet innen personell, infrastruktur, teknologi og utstyr.

IKT-arbeidet i Forsvaret må organiseres slik at det ikke er for stor organisatorisk avstand mellom IKT-prosjekter og IKT-drift. Ideelt må det samme personellet både skape og drifte løsningene. En god beredskap på vedlikehold og drift i fred, krise og krig er viktig. Det er viktig med god ingeniørkompetanse på flere områder i Forsvaret, det inkluderer også de tekniske bygningsfagene. Det er av sentral betydning av Forsvaret er god på bestiller kravene for det de ønsker å bestille.

NITO merker seg at kommisjonen er opptatt av IKT-behovene til Forsvaret, og peker på behovet for samarbeid mellom sivil og militær sektor om dette. NITO er likevel bekymret for at deler av Forsvarets IKT-virksomhet kan bli outsourcet, NITO mener at Forsvaret og sentrale myndigheter også bør samarbeide tettere med fagorganisasjonene som organiserer IKT-kompetansen, for å sikre gode og treffsikre tiltak.

Kritisk infrastruktur (begge avsnitt fra tidligere innspill til Forsvarskommisjonen)

NITO mener at eiendom, bygg og anlegg (EBA), datalinjer, vann- og energitilgang, bør defineres som kritisk infrastruktur, fordi de er viktige for forsyningssikkerhet i hele samfunnet. Dette utgjør en helhet som er en del av totalforsvaret. Digital drift og styrt vedlikehold er sentralt. Ingeniører og teknologer spiller en viktig rolle i dette. Det er derfor behov for å sikre rett kompetanse i alle delene av kritisk infrastruktur. Anleggene er så komplekse at man er avhengig av at de tekniske anleggene fungerer, både i fred, krise og krig. Der sektoren ikke selv eier infrastrukturen, må det sørges for kontroll i hele verdikjeden. Vann, energi og datalinjer er svært sårbare områder. Der private aktører eier varmesentraler, datasentraler, kraftlinjer mm, er samfunnet spesielt sårbart ved f.eks. eierskifter eller konkurser. Det er i dag ikke nok kontroll på om Norge har tilstrekkelig leveransetrygghet i krise og krig. NITO mener videre at det ikke er tilstrekkelig kontroll på sikkerhetsforhold på de nevnte områdene i fredstid mot f.eks. terror eller større ulykker.

Forsvarsbygg kjøper 70-80% av sin samlede produksjon. Noe mer i prosjektene, mens det er større egenproduksjon på bygningsdrift. NITO mener at dette kan fungere godt i fredstid, spesielt der det er et velfungerende marked. Det betyr nær urbane strøk, men sektorens anlegg er i stor grad utenfor slikt marked. NITO er bekymret for at Norge i en beredskapssituasjon vil ha mindre tilgang til nødvendig tekniske ressurser, samtidig som leirene fylles opp med 3-5 ganger så mange personer som i fredstid. Dette kan gi stor belastning på bygningsdrift, spesielt vann, avløp og energitilførsel. Overgangen fra fossilt brensel til mer miljøeffektive oppvarmingsmetoder, gjør at de tekniske installasjonene i våre militærleirer blir stadig mer komplekse. Norge blir stadig mer avhengig av at energileveranser utenfra for å fungere optimalt i enhver situasjon, og vi har liten garanti for hvordan disse leveransene fungerer under press. NITO mener at risikovurdering og planverk for ulike scenarier (inkludert ingeniørressurser) må gjøres nå, slik at operativ styrkeoppbygging for krise og krig kan skje med realistiske forventninger til infrastruktur og mannskapsfasiliteter.

Maritim satsing

Kommisjonen anbefaler en maritim satsing for å verne om vår lange kyst og store farvann gjennom en fornyelse Forsvarets overflatestruktur. Dette er en satsing NITO støtter. Vi vil i denne sammenhengen understreke betydningen av hvor viktig det vil være å legge til rette for at norske verft og underleverandører får kontrakter til bygging, reparasjon og vedlikehold av flåten. Både for å opprettholde og utvikle denne verdensledende næringen, men også for å sikre Forsvaret tilgang på kompetanse og leveringstrygghet ved kriser.

Styrking av forsvarsevnen - kompetansebehov:

Kommisjonen peker på at det er stort behov for å styrke både antallet ansatte, reservister og vernepliktige for å styrke forsvarsevnen framover. De peker blant annet på at Forsvarssektoren må samarbeide bredt med andre sektorer. Det er et standpunkt vi støtter.

Innen fagfeltene IKT, IKT-sikkerhet og cyber utdannes det allerede i dag for få. I 2030 vil Norge mangle 4 000 ansatte bare innen IKT-sikkerhet. NITO har lenge etterlyst flere studieplasser innen IKT og tiltak for å øke andelen kvinner som søker seg til ingeniør- og teknologistudier, samt tiltak for å sikre at studentene ikke faller fra studiene. Hvis de behovene kommisjonen peker på skal kunne realiseres må utdanningskapasiteten både innen Forsvaret, og på de sivile høyskolene og universitetene styrkes betraktelig i årene framover.

De fleste doktorgradene innen IKT-sikkerhet blir i dag avlagt av utenlandske statsborgere, som ofte ikke kan sikkerhetsklareres for arbeid i Forsvaret. Forsvaret bør derfor samarbeide tett med utdanningsinstitusjonene, slik at disse kan tilpasse studieprogrammer til forsvarssektorens behov. Så langt det lar seg kombinere med sikkerhetsbehovet, må studenter ha mulighet til å være i praksis i Forsvaret. Forsvars- og UH-sektorene kan også samarbeide om etter- og videreutdanning. Det er svært viktig med støtte til gründere, forskningsklynger og sentre for fremragende forskning.

Forsvarets forskningsinstitutt må gis bedre rammevilkår, både med mht. økonomi og prosjekter og oppgaver de kan involveres i. NITO har tidligere tatt til orde for et nasjonalt kompetansesenter for luftvern i Nord-Norge. Innen IKT-sikkerhet kan også Forsvaret med fordel samarbeide mer med PST om forebygging av cyberangrep.

Sivilt ansatte teknologer innen IKT i Forsvaret bidrar til høy kompetanse og stabile leveranser. Det er viktig at Forsvaret tilrettelegger og sikrer rekruttering av slik kompetanse, samtidig som det arbeides mer for å utvikle og beholde kompetanse som allerede er i Forsvaret. NITO er av den oppfatning at det pågår en endring i Forsvaret over til militære stillinger, på bekostning av sivilt ansatte. Dette kan svekke Forsvarets operative evne.

Betydning av teknologisk utvikling for Norges forsvarsevne:

Vi vil trekke fram punkt 12.3.9 fra og med side 205. NITO savner at avsnittet adresserer følgende utfordringer:

1. *IKT-utvikling som målrettet understøtter realisering av militære doktriner:* NOUen nevner ikke forretningsprosessene, dvs. de militære doktrinene, som digitaliseringen skal understøtte. Doktrinene må utvikles *i forkant* av den digitale utviklingen, og basere seg på det nye mulighetsrommet som gis av ny teknologi. Deretter må konkrete IKT-løsninger (grunnmur osv.) utvikles for å støtte doktrinene. NOUen kan gi inntrykk av at Forsvaret kan satse mer eller mindre tilfeldig på ny teknologi uten å knytte satsingen tydelig opp mot forretningsmessige (militære) mål og strategier.

USA har doktrinen *Joint All Domain C2 (JADC2)*, og satser tungt på å utvikle mulighetene som følger av 5G, lavt hengende satellitter, tingenes internett, kunstig intelligens osv. NITO mener Forsvaret må først utvikle en moderne «norsk JADC2», og deretter skape et digitalt rom til å understøtte denne. Det er viktig at teknologien velges med klare mål.

2. *IKT-utvikling som en integrert del av Forsvarsdepartementets langtidsplanlegging:* Historisk sett har langtidsplanlegging i departementet ikke fokusert mye på hvordan Forsvaret skal innføre IKT for å understøtte militær virksomhet og doktriner. Det kan virke som at IKT har blitt ansett som et teknisk verktøy fremfor en strategisk ressurs og styrkemultiplikator av militære kapasiteter (JSIR osv.). Miljøet for IKT-langtidsplanlegging bør følgelig rustes kraftig opp og ha tett dialog med fagmiljøet som utvikler militære doktriner, slik at IKT-utviklingen går

i samme retning som doktrinene (og omvendt). Forsvarets valg og bruk av IKT-løsninger er ikke mindre viktig for militær evne og virksomhet enn valg og bruk av tradisjonelle kampplattformer som skip, fly osv.

Bærekraft

NITO mener forsvarssektoren må redusere sitt klimaavtrykk både for å redusere skade på sivilsamfunnet, men også av hensyn til sektoren selv. Mer ekstremvær kan ramme militære anlegg og gjøre skade på utstyr, noe som kan svekke forsvarsevnen. I tillegg kan f.eks. flom gjøre det nødvendig for sivile myndigheter å be Forsvaret om bistand. Forsvaret bør også se på hvordan det kan gjøre sitt for at FNs bærekraftsmål nås, f.eks. ved innkjøp av lav- eller nullutslippskjøre- og fartøyer, uten å redusere forsvarsevnen.

Avslutning

Det er tydelig behov for å styrke forsvaret framover og at styrkingen må akselereres betydelig i tiårene framover. Dette er en prioritering NITO støtter. Vi vil spesielt framheve behovet for teknologisk utvikling og digitalisering, i en tid hvor Forsvaret trenger økte midler, flere ansatte og mer kompetanse.

Med vennlig hilsen


Trond Markussen
President


Egil Thompson
Generalsekretær